

KRYSTYNA KAMIŃSKA (Toruń)

Sądownictwo miasta Gdańska na tle ustroju sądów wybranych miast Niemiec i Polski

W epoce feudalnej ustroj sądów miejskich był zróżnicowany i zależał od rodzaju prawa, jakim rządziło się miasto. W odniesieniu do Gdańska pierwotnie było to prawo niemieckie w wersji lubeckiej, po opanowaniu zaś Gdańska przez Krzyżaków miastu nadano prawo magdeburskie w odmianie chełmińskiej. Obydwa te prawa znalazły zastosowanie w wielu innych miastach, przy czym prawem lubeckim z miast polskich rządziły się tylko nieliczne: oprócz Gdańska (przez okres ok. 100 lat po pierwszej lokacji) Tczew, Hel, Chojnice, Elbląg, Braniewo i Frombork. Większą popularnością, tak na ziemiach podległych Zakonowi Krzyżackiemu, jak i polskich, cieszyło się prawo chełmińskie.

Przedstawienie struktury sądownictwa wymaga umieszczenia jej w określonych granicach chronologicznych. Dla najwcześniejszych dziejów Gdańska brakuje często dokumentów, stąd zwłaszcza problem precyzyjnego ustalenia momentu nadania gminie gdańskiej prawa lubeckiego był przedmiotem licznych dociekań naukowych. W wielu pracach poświęconych nadaniu praw miejskich i ukształtowaniu się gdańskiego ośrodka miejskiego spotkać możemy różne wersje datowania lokacji: 1226 r. (E. Keyser, *Die Entstehung von Danzig*, Danzig 1928); 1235–38 (S. Bobiński, *Gdańsk wczesnośredniowieczny*, Gdańsk 1951, K. Lutnian, *Gdańsk*, pod red. S. Kutrzeby, Lwów 1928); pod 1253–1263 (R. Koebner, *Urkundenstudien zur Geschichte Danzigs und Olivas von 1178–1342*, ZWG H. 71. 1934, G. Labuda, *Ze studiów nad najstarszymi dokumentami Pomorza Gdańskiego*, ZTMT, t. XVIII, 1953, tenże *Historia Pomorza*); 1261–1263 (E. Rozenkranz, *Początki i ustroj miast Pomorza Gdańskiego do schyłku XIV stulecia*, Gdańsk 1962).

Najczęściej przyjmuje się też w literaturze, że gmina istniała w Gdańsku wcześniej, zanim jeszcze nastąpiło formalne jej lokowanie na prawie lubeckim. Przy takim założeniu można również przyjąć, że odpis prawa lubeckiego w 1263 r. (*Pommerellisches Urkundenbuch*, hrsg. vom Dr M. Perlbach,

Abt. 1,2, Danzig 1881, 1882, nr 204, dalej PUB) adresowany był do kolonii lubeckiej istniejącej w Gdańsku (może w ten sposób należy tłumaczyć przywilej Łokietka z 1298 r., który przyznawał Lubeczanom prawo eksterytorialności w pierwszym okresie istnienia miasta) lub że nie było formalnej lokacji, a kształtująca się w Gdańsku gmina miejska przejęła w połowie XIII w. pewne zwyczaje w dziedzinie ustroju z Lubeki, po czym od 1263 r., tj. od otrzymania odpisu prawa lubeckiego, stosowano to prawo w pełniejszej już postaci. Tę ostatnią datę, 1263 r., przyjmuję jako początek stosowania w mieście prawa lubeckiego. W ślad za dotychczasowymi ustaleniami literatury przyjmuję też (przez analogię do późniejszych okresów w dziejach Gdańska, dla których dysponujemy większą liczbą źródeł), że ustrój, tak jak i późniejsze jego zmiany, kształtował się w dłuższych przedziałach czasu. Zatem władze Gdańska mogły konstytuować się po 1263 r. Być może z tego powodu wzmianki źródłowe o organach miejskich w Gdańsku zaczynają się w 1274 r. i są częstsze dopiero od dziewięćdziesiątych lat XIII w.

Historię sądownictwa Gdańska od lokacji do 1793 r. (w dobie istnienia partykularyzmów, charakterystycznych dla feudalizmu), z uwagi na kryterium obowiązującego prawa i sposobu zorganizowania sądów, podzielić można na dwa okresy: okres prawa lubeckiego i okres prawa chełmińskiego.

Pierwszy okres w historii sądownictwa Gdańska zakończył się w II połowie XIV w. (od 1346 r., kiedy prawo chełmińskie uzyskało Miasto Główne, poprzez 1377 r. – Stare Miasto i 1380 r. – Młode Miasto). Wprowadzone wówczas w Gdańsku prawo chełmińskie przetrwało do 1793 r. kiedy to miasto znalazło się pod panowaniem Prus.

I. Z okresu obowiązywania w Gdańsku prawa lubeckiego brak jest materiałów źródłowych, informujących o ustroju sądownictwa. Przyjąć jedynie można, że sądy gdańskie zorganizowane były tak, jak w innych miastach, rządzących się prawem lubeckim. Sądownictwo zatem należało do kompetencji rady miejskiej, która ze swojego grona wyznaczała skład orzekający. Od orzeczeń rady można było odwoływać się do Lubeki.

Sołtysa i radę miejską w Gdańsku wymieniają dokumenty z 1274, 1295 i 1303 r. (PUB nr 263, 521, 615), samą zaś radę – dokumenty z 1298 i 1299 r. (PUB nr 555, 584).

II. W połowie XIV w. ustrój sądów Gdańska oparty został na prawie chełmińskim. Dla tego okresu w historii Gdańska dysponujemy bogatszym materiałem źródłowym w porównaniu z okresem prawa lubeckiego (dokumenty rady miejskiej zaczynają się od II połowy XIV w., ławy – od trzeciego dziesięciolecia XV w.). Stąd też możliwe jest w miarę precyzyjne ustalenie organizacji sądów i zasad ich funkcjonowania.

Zagadnienia sądownictwa Gdańska w sposób ogólnikowy opisane zostały w pracach poświęconych ustrojowi miasta (G. Lengnich, *Jus publicum ci-*

vitatis Gedanensis oder der Stadt Danzig Verfassung und Rechte, hrsg: v: Dr. O. Günther, Danzig 1900; O. Günther, Danzigs Gerichtsverfassung zur Zeit der polnischen Oberherrschaft, [w:] *Aus dem Danziger Rechtsleben*, Festgabe zum 30 Deutschen Juristentage vom 12–14 September).

Wyłącznie, ale tylko niektórym zagadnieniom sądownictwa, poświęcone zostały prace: M. Biskupa, *Starostowie – burgrabiowie gdańscy w latach 1457–1506*, CPH 1954, t. VI, z. 1; T. Węsierskiej-Biernatowej, *Gdański Urząd Wetowy*, Archeion 1961, t. 34; T. Maciejewskiego, *Ostatnia reforma Sądu Wetowego Gdańska z 1761 roku*, *Miscellanea Iuridico-Historica Gedanensia*, Koszalin 1987; Z. Rymaszewskiego, *Sprawy gdańskie przed sądami zadwornymi oraz ingerencja królów w gdański wymiar sprawiedliwości XVI–XVIII w.*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1985.

Do chwili obecnej historia sądów Gdańska nie doczekała się opracowania monograficznego. Należy przypuszczać, że wstępem do przyszłej monografii jest przygotowany do druku obszerny artykuł T. Maciejewskiego pt. *Ustrój sądów gdańskich do 1793 r.* Za podstawę źródłową dla opracowania monografii gdańskich sądów służyć winny przede wszystkim ordynacje i statuty miejskie, spisy urzędników miejskich, formuły przysięg urzędniczych a także księgi miejskie radzieckie i ławnicze (w tych ostatnich mniej jest informacji ustrojowych).

Dla sądownictwa gdańskiego w okresie obowiązywania prawa chełmińskiego charakterystyczne są dwa zjawiska:

1. Wielość organizmów miejskich (do lat pięćdziesiątych XV w. jako samodzielne ośrodki miejskie obok Głównego Miasta występowały: Stare Miasto, lokowane przez Krzyżaków na pocz. 1377 r. i Młode Miasto, lokowane w 1380 r.), a w konsekwencji powielenie struktur sądowych w każdym z nich. W 1457 r. nastąpiło wprawdzie połączenie wszystkich ośrodków miejskich Gdańska, zachowano jednak dla Starego Miasta okrojona pod względem liczebnym radę oraz odrębny sąd ławniczy. Ponadto elementy ustrojowe charakterystyczne dla prawa chełmińskiego (sędzia i ławnicy) pojawiły się także w Osieku, rządzącym się przez długi czas zwyczajowym prawem polskim.

2. Rozbudowa sądów sądów pod względem instytucjonalnym z nieprecyzyjnym podziałem kompetencji między nimi (wyjątkiem na tym tle był tylko sąd wetowy).

Obydwa te zjawiska były charakterystyczne także dla innych większych miast lokalnych na prawie chełmińskim.

Następstwem zajęcia Gdańska przez Krzyżaków w 1308 r. było w pierwszej kolejności czasowe ograniczenie działalności istniejących w mieście organów samorządowych. Od początku lat trzydziestych XIV w. występują ponownie informacje o rajcach w Gdańsku (P. Simson, *Geschichte der Stadt Danzig bis 1626*, Danzig 1913–1918, Bd. 4, nr 73). Brak jednak dla okresu z lat 1308–1346 informacji o rodzaju obowiązującego prawa i o sądownictwie. Można jedynie przypuszczać, że w tym czasie w obrębie miasta w je-

go granicach sprzed 1308 r. obowiązywało nadal prawo lubeckie, podczas gdy do terenów nowo nabytych Krzyżacy stosowali już prawo chełmińskie.

Odejście od prawa lubeckiego nastąpiło w oparciu o dokument wystawiony w 1346 r. przez w. mistrza Henryka Dusemera dla Głównego Miasta Gdańska (P. Simson, *Geschichte*, Bd. 4, nr 80). Już w 1350 r. występował w Głównym Mieście potwierdzony źródłowo sołtys z trzema ławnikami (w 1363 r. ławników było dziewięciu). Uprawnienia samorządowe dla miasta potwierdził następnie przywilej wystawiony przez wielkiego mistrza Winrycha von Kniprode w 1378 r.

Ten ostatni przywilej określił zakres jurysdykcji miejskiej w sensie podmiotowym i przedmiotowym i w znacznym stopniu ograniczył uprawnienia sądowe Gdańska: ograniczył dochody Gdańska z sądownictwa (2/3 opłat sądowych przypadać miało odtąd Zakonowi), ograniczona została właściwość podmiotowa sądów miejskich poprzez pozostawienie władzom zakonnym prawa sądenia poddanych wiejskich (nawet gdyby ci popadli w konflikt z mieszkańcami), sądownictwo w sprawie przestępstw popełnionych na drogach publicznych sprawować miał komtur zamkowy (było to ograniczenie sądownictwa miejskiego w sprawach karnych), ograniczona wreszcie została samodzielność sądów miejskich w sprawach cywilnych poprzez uczestnictwo komtura zamkowego w posiedzeniach sądu ławniczego (komtur pełnił funkcję honorowego przewodniczącego ławy). Podobne ograniczania zawierał przywilej z 1377 r. dla Starego Miasta i przywilej z 1380 r. dla Miasta Młodego (ten ostatni wzorowany był wyraźnie na przywileju dla Miasta Głównego).

Wymienione przywileje tworzyły prawną podstawę dla organizacji i działalności gdańskich sądów aż do 1793 r. Podstawę tę uzupełniano w następnych wiekach ustawodawstwem miejskim.

Pod względem organizacyjnym sądy Gdańska ukształtowały się podobnie, jak i w innych miastach rządzących się prawem chełmińskim. Jako sądy kolegialne działały w Gdańsku: rada, ława i weta; jako sądy jednoosobowe: sąd burmistrza – prezydenta, wiceprezydenta i sołtysa (sędziego).

Sądy kolegialne

Sąd rady miejskiej. Występował od czasu lokacji na prawie chełmińskim w Mieście Głównym, Starym i Młodym. Od 1457 r. pozostała rada w Mieście Głównym, w Starym zaś Mieście pozostawiono radę w składzie 5-osobowym z zachowaniem pewnych samodzielnych dla niej funkcji sądowych.

Rada miejska, tak jak we wszystkich miastach wzorowanych na prawie megeburskim, tak i w Gdańsku, zajmowała się sądownictwem w I i II instancji (mimo że podstawową jej kompetencją było ustawodawstwo i władza wykonawcza). Początkowo kompetencje rady jako sądu I instancji nie były szerokie, głównie z powodu ograniczeń na rzecz Zakonu (orzekał w nich sąd komturski). Uprawnienia sądowe rady uległy rozszerzeniu po wydaniu przywilejów przez Kazimierza Jagiellończyka i obejmowały wówczas tak sprawy

kryminalne, jak i cywilne. Rozległość kompetencji sądowych rady powodowała, że ze względów organizacyjnych dla rozstrzygania poszczególnych kategorii spraw wyłonione zostały z jej grona sądy, takie jak: sąd wetowy, sąd prezydenta i wiceprezydenta.

Na podkreślenie zasługuje wyłączna właściwość sądu rady miejskiej w I i zarazem ostatniej instancji we wszystkich sprawach wynikających z naruszenia prawa morskiego (od 1457 r.) oraz w sprawach cechowych. W II instancji rada rozstrzygała odwołania od wszystkich sądów działających w mieście (od wyroków sądu wetowego rada rozpatrywała odwołania do 1678 r.). Wyroki sądów miejskich w sprawach karnych traktowane były jako ostateczne, w pozostałych od XVI w. przysługiwała apelacja do Asesorii a następnie do Sądu Relacyjnego.

Z działalności sądowej rady miejskiej w I instancji zachowały się źródła w postaci ksiąg miejskich i ksiąg gruntowych, działalność zaś rady w apelacji obrazują przede wszystkim *libri memorandorum* (por. Węgierska-Biernatowa, J. Czaplicka, M. Sławoszewska, *Archiwum Miasta Gdańska, Przewodnik po zespołach 1253–1945*, Warszawa 1970).

Sąd ławy miejskiej. Ławę kompletowano w Gdańsku od czasu nadania prawa chełmińskiego czyli od poł. XIV w. aż prawdopodobnie do końca XIV w., kiedy to w jej skład wchodziło już 12 ławników (liczbę tę potwierdziła ordynacja z 1421 r.). Mniej więcej w tym samym czasie powstały ławy sądowe w Starym i Młodym Mieście Gdańsku. Od 1457 r. pozostały tylko dwie ławy: w Głównym i Starym Mieście.

Na wybór ławników pierwotnie wpływ miały władze zakonne. Od końca XIV w. widoczne stało się dążenie ławy do uzyskania większej samodzielności, co nie zakończyło się powodzeniem, bowiem prawo wyboru ławy przejęła rada. Nie był to zresztą wybór, lecz kooptacja, bowiem funkcja ławnika praktycznie była dożywotnia, chyba że zostałby wybrany do rady lub pozbawiony stanowiska.

W wyniku konfliktów społecznych w Gdańsku, na początku XVI w. doszło do pewnego zdemokratyzowania ustroju miejskiego (przejawem zmian było m.in. powstanie tzw. trzeciego ordynku w postaci organu „48 mężów”). Reformy objęły także sposób obsadzania ław w Głównym i Starym Mieście, do których starano się odtąd włączyć przedstawicieli rzemieślników i kupców. Ostatecznie zasady wyboru ław sądowych regulowała ordynacja z 1750 r.

Zaznaczyć wypada, że obsada ław sądowych w Gdańsku pierwotnie odpowiadała w pełni zasadom stosowanym i w innych miastach, w których stosowano prawo chełmińskie. Reformy gdańskie, przeprowadzane od XVI w., dzięki którym dostęp do ław uzyskali przedstawiciele niższych grup społecznych i fakt sformalizowania tej zmiany w ordynacjach, świadczą o rozszerzeniu składu społecznego tamtejszych sądów. Pod tym względem Gdańsk wyróżniał się na tle innych miast.

Ława w Gdańsku działała nie pod przewodnictwem wybranego sędziego, jak to było w innych miastach prawa chełmińskiego, lecz pod formalnym zwierzchnictwem członka rady miejskiej. Sędzia ten nie uczestniczył we wszystkich czynnościach sądu ławniczego, często zastępował go senior ławników (starszy ławnik) lub zastępca seniora (kompan).

Do właściwości ławy należały sprawy cywilne, przede wszystkim dotyczące nieruchomości oraz sprawy karne wynikające z naruszenia norm prawa zwyczajowego. W zakresie tak pierwszych, jak i drugich z ławą rywalizowała rada. Ponadto od końca XVI w. ława rozpoznawała trudne sprawy przekazane jej przez inne sądy lub przez strony procesowe. Ławnicy zasiadali także w składzie sądu komturskiego, który orzekał w sprawach wyłączonych z właściwości sądów miejskich. Z tego tytułu na rzecz ławy przypadała 1/3 opłat sądowych.

W zależności od rodzaju rozstrzyganych spraw i trybu postępowania sąd ławniczy przybierał postać sądu zwyczajnego, bądź nadzwyczajnego. Sądem zwyczajnym był: sąd wielki gajony, który odbywał się trzy razy w roku w pełnym składzie ławy z udziałem burgrabiego a rozstrzygano na nim najważniejsze sprawy cywilne: sąd wyłożony, który odbywał się co 14 dni (w składzie najczęściej od 3 do 5 ławników pod przewodnictwem seniora) dla rozstrzygania spraw cywilnych i karnych. Spośród nich z czasem przeważały sprawy cywilne.

Sprawy nie cierpiące zwłoki rozstrzygały sądy nadzwyczajne w formie: sądu potrzebnego, gościnnego lub kryminalnego. W skład ławy w wypadku sądu nadzwyczajnego wchodziło z reguły dwóch ławników i sędziego. Cechą charakterystyczną wszystkich sądów nadzwyczajnych było stosowanie uproszczonej procedury sądowej.

Odwolania od orzeczeń ławy dopuszczalne były do rady ale tylko w sprawach cywilnych. Wyroki karne wydane przez ławę zatwierdzał burgrabia.

Działalność ław rejestrowano przede wszystkim w księgach ławniczych w prowadzonych oddzielnie księgach sądowych dla spraw kryminalnych i w katalogach testamentów.

Sąd wetowy. Zorganizowany został w Gdańsku na początku XV w. (1427 r.), pierwotnie jako komisja sądowa rady miejskiej. Sąd ten istniał wyłącznie w Głównym Mieście Gdańsku i był jednym z nielicznych tego typu w miastach polskich (sąd wetowy istniał także w Malborku, Elblągu i Toruniu).

Od 1479 r. skład gdańskiej wety poszerzono o dwóch obywateli. Od II połowy XVI w. do 1761 r. kilkakrotnie sąd wetowy reformowano i w rezultacie stał się on reprezentacją wszystkich ordynków istniejących w mieście.

Weta była sądem właściwym w sprawach o naruszenie postanowień wólkierzy i innych aktów miejskich, rozstrzygała sprawy związane z handlem oraz obywatelstwem miejskim. Od orzeczeń sądu wetowego przysługiwało prawo apelowania do rady miejskiej (do 1698 r.).

Sądy jednoosobowe. Z tytułu zwierzchniej władzy nad miastem w czasach krzyżackich funkcje sądowe pełnił komtur gdański, określony jako **burgrabia**

i najwyższy sędzia Gdańska. Oprócz nadzoru nad sądownictwem miejskim burgrabia orzekał w sprawach o przestępstwa na drogach publicznych. Od 1457 do 1793 r. funkcję burgrabiego pełnił przedstawiciel króla. W tym celu król corocznie wybierał na stanowisko burgrabiego jednego z rajców gdańskich.

Mimo że burgrabia w czasie swojej kadencji działał jako oficjalny przedstawiciel króla w mieście, to do jego kompetencji należała głównie dziedzina sądownictwa, w tym sprawy karne polegające na zakłócaniu porządku publicznego, sprawy pracowników najemnych zatrudnionych w mieście oraz zatwierdzanie wyroków skazujących na karę śmierci. Według Lengnicha od orzeczeń burgrabiego nie przysługiwała apelacja. W praktyce było inaczej i od 1649 r. spotykamy w źródłach miejskich informacje o odwoływaniu się do Asseorii i do króla.

Burgrabia pełnił także w dziedzinie sądownictwa funkcje honorowe – był m.in. zawsze obecny na pierwszym posiedzeniu nowo obranego sądu ławniczego.

Jednoosobowo sądzili także: **prezydent**, czyli urzędujący burmistrz (m.in. sprawy związane z żeglugą) oraz jego zastępcą – **wiceprezydent** (m.in. sprawy o obrazy słowne i czynne), którego odpowiednikiem w Starym Mieście był przewodniczący tamtejszej 5-osobowej rady.

W związku z administrowaniem przez radę dobrami wiejskimi należącymi do miasta, urzędujący burmistrzowie posiadali także uprawnienia sądownicze w sprawach karnych i cywilnych mieszkającej tam ludności oraz w sprawach zaistniałych na obszarze dóbr tej ludności.

Jednoosobowo sądził także **sędzia**, zwierzchnik ławy, wybierany z grona rady miejskiej (po raz pierwszy źródła wymieniają sędziego w 1350 r.). Urząd sędziego istniał także w Starym i Młodym Mieście Gdańsku, od czasu przyłączenia do Rzeczypospolitej tylko w Głównym i Starym Mieście.

Sędzia jednoosobowo rozpatrywał sprawy z zakresu zobowiązań i drobne sprawy karne, takie jak oszustwo, prostytucja.

Wszystkie sądy jednoosobowe stosowały uproszczoną procedurę, a od ich orzeczeń przysługiwało odwołanie do rady miejskiej, co wynikało z zasad postępowania sądowego, a ponadto z racji podległości sądzących 1-osobowo najwyższej władzy w mieście.

III. W rozwoju i działalności poszczególnych instytucji miejskich Gdańska, w tym także sądów, w okresie stosowania prawa chełmińskiego dostrzec można liczne podobieństwa do Lubeki.

1. Od początku XV w. funkcjonował w Gdańsku rozszerzony skład rady, tzw. rada ogólna, złożona z rady urzędującej aktualnie i z rajców poprzednich kadencji (Simson, *Geschichte*, s. 148). Praktycznie była to dożywność urzędu rajcy (tak jak w Lubece), zjawisko charakterystyczne dla miast, w których istniała silna warstwa bogatego patrycjatu kupieckiego, zajmującego się handlem na skalę międzynarodową (np. podobnie było w Krakowie).

2. Od końca XIV w. zanikł wpływ Zakonu na wybór członków organów samorządowych. Uprawnienie to przejęła rada miejska – najpierw rada ogólna, złożona z rajców aktualnych i z byłych, od 1421 r. rada zasiadająca, złożona z burmistrzów i 10 rajców, od 1430 r. ponownie rada ogólna. Podobne zjawisko uniezależnienia się miasta od zwierzchnika feudalnego już od końca XIII w. wystąpiło w Lubece (por. W. Maisel, *Najnowsze badania nad prawem lubeckim*, CPH 1972, t. XXIV, z. 2, s. 181). Sytuacja ta uległa tylko pewnej nieznacznej zmianie gdy Gdańsk podlegał władzy króla polskiego (por. E. Cieślak, *Przywileje Gdańska*, s. 89).

3. Dominacja rady miejskiej Gdańska, podobnie jak w Lubece. Przejawem było m.in. prawo obsadzania ławy, co utrwalił akt inkorporacyjny z 1454 r. a następnie przywileje z 1457 r. Dopiero od początku XVI w. napięcia społeczne w mieście doprowadziły do nieznacznego ograniczenia wszechwładzy rady.

4. Przejawem dominacji rady w Gdańsku był także coroczny wybór spośród członków rady sędziego, zwierzchnika sądu ławniczego. Praktyka gdańska wyraźnie nawiązuje do organizacji sądu w Lubece, gdzie sąd sprawowany był przez wyznaczonych rajców. Należy przy tym z naciskiem podkreślić, że w miastach rządzących się prawem chełmińskim sędzia nie był rajcą.

5. Z grona gdańskich rajców wybierano najważniejszych urzędników. W dziedzinie sądownictwa oprócz sędziego, który rekrutował się z grona rady, samodzielne funkcje sądowe pełnili także burmistrz i jego zastępca.

6. Podział kompetencji w dziedzinie sądownictwa między radę i ławę Gdańska. Zaraz po ustaniu władztwa Zakonu Krzyżackiego, który dysponował wieloma możliwościami ingerencji w miejski wymiar sprawiedliwości, dostrzec możemy pewną równowagę między radą i ławą. Przyjęła się zasada, że rada rozpoznaje sprawy wynikające z naruszenia ustawodawstwa miejskiego, ława – z naruszenia norm prawa chełmińskiego. Rychło jednak ta równowaga uległa zachwianiu na korzyść rady, czemu nie zapobiegły ordynacje precyzujące kompetencje sądowe rady (np. ordynacja z 1658 r.).

Podobne zjawisko, polegające na wzroście znaczenia rady w dziedzinie sądownictwa, obserwować możemy i w innych większych miastach, np. w Toruniu.

7. Liczba burmistrzów w Gdańsku przypomina ustrój Lubeki (w Lubece było czterech burmistrzów).

8. Instytucją charakterystyczną dla Lubeki był sąd wetowy (od XIV w.), który również występował w Gdańsku.

Ustrój sądów w każdym mieście wykazywał pewne cechy specyficzne. W Gdańsku jednak dostrzegamy tak liczne podobieństwa do wzorca lubeckiego w okresie gdy rządził się prawem chełmińskim, że nasuwa się pytanie: czy podobieństwa te wynikały tylko ze zbliżonej pozycji gospodarczej Gdańska i Lubeki, czy też być może utrwaliła się w Gdańsku tradycja prawa lubeckiego, sięgająca pierwszego okresu w historii gminy miejskiej. Sądzę, że wątpliwości te rozwieje w przyszłości monografia o sądownictwie Gdańska.